

IMPORTANȚA PROGRAMULUI ERASMUS ÎN CREȘTEREA VIZIBILITĂȚII UNIVERSITĂȚILOR. STUDIU COMPARATIV

Barabaș Andrei-Gabriel

Profesor coordonator: Prof. univ. dr. Popescu Ruxandra-Irina

Introducere

În contextul globalizării și al schimbărilor accelerate în domeniul educației superioare, programele de mobilitate academică devin din ce în ce mai importante pentru universități și pentru studenți. Printre aceste programe, Erasmus reprezintă unul dintre cele mai renumite și de succes inițiative la nivel european. Această lucrare își propune să exploreze și să evidențieze importanța programului Erasmus în creșterea vizibilității universităților, investigând contextul general în care acesta operează, motivând alegerea temei și subliniind relevanța și noutatea acestei analize.

Globalizarea a generat o necesitate crescută pentru colaborare și schimb de cunoștințe între instituții de învățământ superior din întreaga lume. În acest sens, programele de mobilitate academică au devenit instrumente esențiale pentru promovarea învățământului superior, facilitând schimbul cultural, academic și profesional între studenți, cadre didactice și cercetători.

Programul Erasmus, lansat în 1987 de Comisia Europeană, a fost inițial creat pentru a sprijini cooperarea în domeniul educației în Europa și pentru a promova mobilitatea studenților și a personalului universitar în cadrul țărilor membre ale Uniunii Europene. De atunci, programul și-a extins domeniul de aplicare, incluzând o gamă largă de activități și țări partenere, și a devenit un simbol al integrării europene și al schimbului academic internațional.

Alegerea temei „Importanța programului Erasmus în creșterea vizibilității universităților” este motivată de impactul semnificativ pe care acest program îl are asupra instituțiilor de învățământ superior din Europa și din întreaga lume. În contextul concurenței globale pentru atragerea studenților și a cercetătorilor talentați, universitățile își concentrează eforturile în identificarea și promovarea avantajelor competitive.

Erasmus oferă universităților oportunități valoroase de a-și consolida reputația academică, de a-și diversifica baza de studenți și de a-și extinde rețelele de colaborare internațională. Prin urmare, investigarea modului în care acest program contribuie la creșterea vizibilității și prestigiului instituțiilor de învățământ superior este esențială pentru înțelegerea impactului său și pentru dezvoltarea strategiilor de promovare și de consolidare a poziției universităților pe plan global.

Relevanța temei este evidențiată de creșterea continuă a interesului și a participării universităților la programul Erasmus, precum și de impactul său asupra mobilității academice și a colaborării internaționale în învățământul superior. Acest studiu aduce o contribuție semnificativă prin analiza

detaliată a modului în care participarea la programul Erasmus poate consolida poziția și reputația universităților pe plan internațional.

De asemenea, actualitatea analizei constă în abordarea comprehensivă a relației dintre programul Erasmus și vizibilitatea universităților, integrând perspectivele studenților, ale cadrelor didactice și ale reprezentanților instituțiilor de învățământ superior, urmărind astfel să ofere o înțelegere amplă a impactului programului Erasmus în contextul învățământului universitar actual.

I. Considerații teoretice cu privire la implicațiile generate de programul Erasmus asupra viabilității universităților

Mobilitățile internaționale de studii

Consiliul Europei a încurajat studenții, profesorii și cercetătorii, prin intermediul acțiunilor de mobilitate, să studieze noi metode de lucru, să dobândească competențe internaționale și interculturale și, în același timp, să transmită cunoștințele acumulate pe întreg continentul. Mobilitatea este, așadar, o valoare care trebuie apărută, dar și o valoare care trebuie să progreseze pentru a crea o adevărată identitate europeană.

Pentru a promova mobilitatea, s-a pus accentul pe următoarele puncte:

- pentru studenți: accesul la oportunitățile de studiu și de formare și la serviciile conexe;
- pentru cadrele didactice, cercetătorii și personalul administrativ: recunoașterea și valorificarea perioadelor petrecute în competiția europeană prin cercetare, predare și formare, fără a aduce atingere drepturilor lor statutare;
- promovarea cooperării europene pentru a asigura calitatea unei viziuni legate de ideea de a dezvolta criterii și metodologii comparabile;
- promovarea dimensiunilor europene necesare ale învățământului superior, în special în ceea ce privește dezvoltarea programelor de studii, cooperarea interinstituțională, schemele de mobilitate și programele de studii integrate, formarea și cercetarea.

Mobilitatea în domeniul învățământului superior se realizează în prezent în cadrul programului sectorial Erasmus plus (ERASMUS +), referindu-se la posibilitatea unui student sau a unui cadru didactic de a studia, respectiv de a preda sau de a participa la cursuri de formare, pentru o perioadă limitată de timp, în afara instituției universitare de care aparține, pentru a-și lărgi perspectivele în ceea ce privește poziționarea în societate și domeniul de interes/studii. Fenomenul la care ne referim presupune întoarcerea studentului sau a profesorului la instituția de origine. Una dintre liniile de acțiune ale Procesului de la Bologna este dezvoltarea mobilității în spațiul universitar, despre care miniștrii educației din Europa, reuniți la reuniunea ministerială din 2007, au afirmat următoarele „mobilitatea cadrelor didactice, a studenților și a absolvenților este unul dintre elementele importante ale Procesului Bologna, creând oportunități de dezvoltare personală, dezvoltând cooperarea internațională între indivizi și instituții, influențând calitatea învățământului superior și a cercetării și conferind esența dimensiunii europene” (Comunicatul de la Londra, mai 2007).

Istoricul și caracteristicile programului Erasmus

După aproape un deceniu de dezvoltare a unor programe pilot de schimb de studenți, programul Erasmus a fost lansat oficial în 1987. Înființarea sa a fost ghidată de convingerea că „o componentă educațională solidă” era „absolut crucială pentru formarea unei Europe deschise și democratice” (Jones 2016). Erasmus, care funcționează de peste treizeci de ani, a acumulat cel mai mare program internațional de mobilitate studențească la nivel mondial și este considerat de către europeni una dintre cele mai favorabile realizări ale Uniunii Europene (UE) (Kantar 2018). „Mult mai mult decât în alte regiuni, mobilitatea studenților a fost promovată în Europa ca o evoluție intrinsec pozitivă și dezirabilă și a devenit, la multe niveluri, un obiectiv politic în sine”, afirmă de Wit et al. (2013:22).

Programul Erasmus a suferit mai multe modificări de la începuturile sale. S-a observat o creștere semnificativă a numărului de participanți din 1987, când 11 țări și 3 244 de studenți din învățământul superior s-au imbarcat în călătorii de studiu în străinătate. Creșterea menționată mai sus poate fi atribuită multiplelor extinderi ale Uniunii Europene și acceptării treptate în program a participanților din țări din afara UE din Europa, precum și din țări din afara Europei. Evoluțiile au dus, de asemenea, la ajustări ale resurselor financiare ale programului și ale sferei de aplicare a activităților sale sprijinite. Acestea s-au extins pentru a include mobilitatea personalului, proiecte de cooperare care se concentrează în primul rând pe inovare, schimbul de bune practici și crearea de rețele, asistență pentru elaborarea de politici și stagii de formare în străinătate pentru studenții din învățământul superior (ES). În cele din urmă, Erasmus a fost încorporat în „programme-umbrelă” în continuă expansiune, care cuprind o gamă mai largă de activități referitoare la tineret, sport, educație și formare, pe lângă învățământul superior. De la înființarea sa, programele-umbrelă cunoscute sub numele de Erasmus au suferit modificări de denumire și de domeniu de aplicare în medie la fiecare 6-7 ani, în conformitate cu maturizarea „perioadelor de programare” pentru inițiativele UE în domeniul educației. Aceste perioade includ programul de învățare pe tot parcursul vieții (2007), programul Socrates (1994), Socrates II (2000) și, cel mai recent, „Erasmus+” (2013), care va persista până în 2027.

Mobilitatea internațională rămâne „activitatea emblematică” în cadrul Erasmus+, un statut care a persistat de la începutul programului Erasmus inițial (Comisia Europeană 2021a:4). Bugetul pentru programul Erasmus+ pentru actuala perioadă de programare (2021-2027) va depăși 26 de miliarde de euro. O parte din acest buget, mai exact 70 %, este destinată facilitării oportunităților de mobilitate internațională în tot spectrul educațional, inclusiv în domeniul educației și formării profesionale, al învățământului universitar, al educației adulților și al școlilor (Comisia Europeană 2021a). Cea mai mare parte a mobilității facilitate de programul Erasmus+ constă în studenți care urmează studii superioare. Aproximativ jumătate din mobilitatea care a avut loc între 2013 și 2020 a fost realizată de această cohortă (Comisia Europeană 2021b). Până în acest moment, milioane de studenți care urmează studii superioare au participat la mobilitatea internațională a studenților Erasmus+. Programele Erasmus+ contractate numai în 2019 au finanțat mobilitatea a peste 500 000 de cadre didactice și studenți din învățământul superior din întreaga Europă și din restul lumii (Comisia Europeană 2020). Mobilitățile finanțate provin și pleacă din statele membre ale Uniunii Europene (Comisia Europeană 2021).

Mobilitatea studenților internaționali se poate manifesta într-o varietate de moduri. Potrivit Comisiei Europene (2021c:14), mobilitatea internațională a studenților este o șansă pentru indivizi de a se „angaja în dezvoltarea educațională și/sau profesională într-o națiune străină”. Națiunea

desemnată drept „gazdă” pentru mobilitate este înțeleasă în mod obișnuit ca fiind țara în care studentul își finalizează cursul obișnuit de studii. În schimb, țara în care studentul își are reședința obișnuită este desemnată drept „țara de origine” a acestuia. Erasmus+ vine în sprijinul studenților din toate disciplinele academice și ciclurile de învățământ superior (licență, masterat și doctorat). Studiile în străinătate se desfășoară în mod obișnuit la o instituție de învățământ superior, unde studentul urmează, în general, un program de studii convenit pentru o durată de trei până la douăsprezece luni. „Mobilitatea de studiu” a cuprins aproximativ 70 % din toate mobilitățile studenților din învățământul superior în cadrul apelului Erasmus+ din 2018 (Comisia Europeană 2020a:32). UE acordă studenților granturi (completate ocazional de alte sisteme de finanțare naționale sau regionale) pentru a acoperi costurile suplimentare generate de mobilitatea internațională; creditele și notele obținute la universitatea gazdă sunt recunoscute ca parte a diplomei studentului. Nu există taxe suplimentare pentru ca studenții să frecventeze universitatea gazdă. Mobilitățile de reamintire care au fost sprijinite financiar de program au constatat în stagii de practică. Aceste stagii puteau fi efectuate la o varietate de instituții, inclusiv "un institut de cercetare, un laborator, o întreprindere sau orice alt loc de muncă relevant din străinătate" (Comisia Europeană 2021c:41).

Motivații și efecte ale alegerii programului Erasmus+ de către studenți

Motivații

Cercetările extinse în domeniul motivațiilor pentru mobilitatea studenților au scos la iveală o multitudine de factori determinanți care explică înclinația studenților de a efectua o parte a studiilor lor în străinătate, așa cum este exemplificat în învățământul superior Erasmus+. Motivațiile invocate de studenți constituie marea majoritate a studiilor și pot fi clasificate în linii mari în patru categorii: învățarea academică, dezvoltarea altor competențe, îmbunătățirea capacității de inserție profesională și dezvoltarea personală și experiențele de viață.

Învățământul superior

S-a stabilit că rezultatele academice reprezintă un stimulent semnificativ pentru a studia în străinătate. Studenții își exprimă frecvent dorința de a dobândi cunoștințe și experiență academică într-o țară străină, unde pot avea acces la resurse și perspective care nu sunt disponibile în instituția de origine (Murphy-Lejeune 2002). În plus, unii studenți doresc să frecventeze instituții de renume internațional în timp ce studiază în străinătate, pentru a-și spori capacitatea de angajare și pentru a-și lansa, eventual, o carieră pe plan internațional (Findlay et al. 2010; González et al. 2011).

Valorificarea suplimentară a talentelor

Dezvoltarea talentelor suplimentare este un stimulent semnificativ suplimentar pentru studenți. Această afirmație este valabilă în special în ceea ce privește dezvoltarea aptitudinilor de limbi străine, un subiect pe care un număr semnificativ de cursanți aflați în mobilitate îl evidențiază în mod constant în diverse sondaje (Souto-Otero, 2019). Dezvoltarea competențelor transversale este un alt beneficiu semnificativ al studiilor în mobilitate (Lesjak et al. 2015; Teichler, 2004). Obiectivul studenților este de a-și îmbunătăți competențele soft, inclusiv adaptabilitatea, inițiativa și proactivitatea (Souto-Otero, 2019), prin intermediul mobilității lor.

Îmbunătățirea capacității de angajare este un stimulent semnificativ pentru a studia în străinătate. Experiențele de mobilitate în străinătate, împreună cu creșterea personală, dobândirea de

competențe și dobândirea de cunoștințe pe care le facilitează, sunt frecvent percepute de studenți ca având un impact pozitiv asupra capacității lor de angajare și a perspectivelor de carieră (Souto-Otero, 2019). Studenții percep experiențele de mobilitate ca pe un mijloc de a-și spori aptitudinile profesionale și oportunitățile de carieră, diferențiindu-se de alți candidați.

Efecte

În literatura de specialitate au fost identificate patru categorii de efecte asupra participanților la Erasmus+, majoritatea dintre acestea referindu-se la motivațiile elevilor pentru adoptarea dispozitivelor mobile. În special, rezultatele școlare, dezvoltarea altor competențe, rezultatele pe piața muncii și personalitatea și identitatea. Se presupune că aceste impacturi prezintă corelații între ele; de exemplu, progresele realizate în legătură cu celelalte categorii de impact sunt susceptibile de a duce la o mai bună angajabilitate. În plus, este esențial să se ia în considerare faptul că, deși majoritatea cercetărilor privind efectele individuale se bazează pe analize empirice, cel mai frecvent sunt utilizate măsuri subiective ale impactului (de exemplu, schimbări raportate în ceea ce privește identitatea, îmbunătățirea percepută a competențelor, dezvoltarea academică sau capacitatea de inserție profesională), mai degrabă decât măsuri mai obiective. În această privință, literatura de specialitate tinde să investigheze efectele experimentate sau percepute.

Învățământul superior

Literatura de specialitate a stabilit o corelație între mobilitate și rezultatele academice. Conform analizei lui Teichler (2012) a unui indicator de performanță academică auto-raportat, absolvenții mobili credeau că au făcut progrese academice mai mari în străinătate decât ar fi făcut acasă în aceeași perioadă de timp. Proiecte de cercetare alternative utilizează indicatori de performanță care sunt mai puțin susceptibili la subiectivitate, cum ar fi notele de absolvire și timpul de finalizare a studiilor.

Motivații și efecte ale implementării programului Erasmus+ de către universități

Motivații

Deși există un număr tot mai mare de studii de specialitate care investighează cauzele și consecințele mobilității studenților internaționali, cu un accent specific pe studenții Erasmus+, nivelul instituțional a fost relativ neglijat. Această secțiune oferă o trecere în revistă cuprinzătoare a literaturii existente pe această temă. Ulterior, în secțiunea a patra, prezentăm alte constatări obținute în urma sondajelor EIS+ efectuate în rândul personalului și conducerii instituțiilor de învățământ superior.

Beneficiarii de burse Erasmus+ constituie majoritatea covârșitoare a instituțiilor europene de învățământ superior. Până în 2019, peste 5 700 de instituții de învățământ superior au ratificat Carta universitară Erasmus (Comisia Europeană 2020a). Această carte subliniază principiile esențiale pe care instituțiile participante trebuie să le respecte pe parcursul implicării lor în program. O proporție semnificativă de instituții care au ratificat Carta se angajează în schimbul de personal și de studenți (Comisia Europeană, 2015). Se pare că participarea instituțională s-a înrădăcinat în mintea cercetătorilor și a instituțiilor europene de învățământ superior, după cum o dovedește adoptarea pe scară largă a programului. În consecință, fenomenul motivațiilor pentru participarea la program a fost puțin cercetat.

Ținând cont de lipsa cercetărilor privind stimulentele instituționale pentru participarea la Erasmus+ și de importanța mobilității internaționale a studenților în facilitarea expansiunii globale a instituțiilor de învățământ superior (IIS), este posibil să se deducă motivațiile pentru mobilitate din motivațiile pentru internaționalizare și să se anticipeze un anumit grad de congruență între cele două. O definiție larg acceptată a internaționalizării în învățământul superior (ES) este "procesul de integrare a unei dimensiuni internaționale, interculturale sau globale în scopul, funcțiile sau furnizarea învățământului superior" (Knight, 2008:6)

Efecte

Efectele instituționale ale participării la programul Erasmus + identificate în literatura de specialitate (Vossensteyn et al. 2008; Souto-Otero et al. 2019) tind să se refere la patru domenii principale: predare și învățare, cercetare, organizare și guvernare și profilarea organizațională.

Cu toate acestea, în general, cercetările privind măsura în care aceste diverse consecințe au fost și continuă să fie asociate cu participarea la Erasmus+ sunt puține. În plus, nu este rezonabil să se anticipeze că componentele de mobilitate internațională a studenților din cadrul programului Erasmus+ ar produce fiecare dintre aceste categorii de efecte într-un grad echivalent.

Statistici privind accesarea programului Erasmus în România

Un obiectiv important al programului Erasmus este acela de a spori mobilitatea generală atât a studenților, cât și a personalului didactic. Până în 2026, se preconizează că în Europa vor avea loc cel puțin trei milioane de schimburi de studenți. Prin urmare, fiecare națiune are responsabilitatea de a crește rata de participare a studenților. Conform diferitelor rapoarte ale Comisiei Europene, obiectivul inițial de un milion de studenți a fost atins în 2001/2002, iar obiectivul ulterior de două milioane de studenți a fost atins și în 2009/2010. Până la sfârșitul anului 2026, se preconizează că obiectivul următor va fi atins, rămânând aproximativ 50236 studenți care trebuie să participe la această inițiativă. Din fericire, numărul studenților care beneficiază de burse Erasmus a crescut constant în aproape toate națiunile, inclusiv în România, de la începutul programului (Comisia Europeană, 2023).

Statisticile indică faptul că, în timp ce studenții spanioli, polonezi și britanici erau cei mai puțin mobili în 2018, studenții bulgari, greci, irlandezi, maltezi și slovaci sunt acum cei mai mobili. Pe baza datelor Comisiei Europene referitoare la programul Erasmus în 2022, Spania a fost prima țară în ceea ce privește mobilitatea studenților, urmată de Franța, Germania, Italia și Polonia. În plus, aceste națiuni găzduiesc cei mai mulți studenți din Europa.

Rata de participare este, în general, mai mică în România, anii înregistrând numărul de studenți înscriși: 2.701 în 2012-2013, 2.962 în 2014-2015, 3.350 în 2016-2017, 3.744 în 2018-2019 și 4.604 în 2022-2023. Un număr cumulat de 34.863 de elevi au fost implicați în programele Erasmus. Rata de școlarizare a elevilor români indică o tendință de paritate cu alte națiuni europene.

Proporția studenților Erasmus români care pleacă din România în raport cu numărul total de studenți este următoarea: 0,36% în 2017/18, 0,35% în 2018/19 și 0,36% în 2022/23. Această rată este considerabil mai mică în comparație cu restul țărilor europene, după cum s-a menționat anterior. Proporția studenților Erasmus români care pleacă din România în raport cu populația absolută este următoarea: 1,64% în 2017-18, 1,20% în 2018-19 și 1,28% în 2022-23 (Comisia Europeană, 2023). În România, durata medie a mobilității studenților este comparativ mai scurtă

decât media europeană de 6,5 luni. Deși media este în creștere constantă în România, aceasta nu a atins încă nivelul observat în Europa. Durata medie a mobilității studenților în România a crescut semnificativ, de la 5,5 luni în 2018/2019 la 5,9 luni în 2022/2023, conform statisticilor Eurostat.

Numeroși studenți aleg să își continue studiile în străinătate pentru a dobândi noi experiențe, pentru a-și îmbunătăți accesul la informații și pentru a deveni studenți cu normă întreagă. Printre țările de destinație care sunt foarte solicitate se numără Franța, Germania, Spania și Italia. De la începutul programului Erasmus în România, Franța, Germania, Spania și Italia s-au clasat în mod constant printre primele cinci țări de destinație. O posibilă explicație pentru motivul pentru care studenții români preferă Franța și Germania este faptul că aceste țări încorporează limba engleză în programele lor de învățământ primar, secundar și terțiar. În ceea ce privește înclinația către națiuni precum Spania și Italia, este demn de remarcat faptul că limba română are anumite asemănări atât cu spaniolă, cât și cu italiană, datorită originii lor latine. Această similitudine facilitează o tranziție mai ușoară către un mediu de învățare nou (Comisia Europeană, 2023).

Concomitent, un număr enorm de elevi din diverse națiuni ale UE și-au continuat educația în România. Mai multe universități din România au oferit programe complete de studiu în limbi străine, inclusiv engleză, franceză și germană, începând cu anul universitar 1990/1991. În 2021, aproximativ 9730 de elevi străini au fost înscriși în România, dintre care peste 4200 proveneau de la cel mai apropiat vecin al nostru, Republica Moldova, conform datelor OCDE. Situația a suferit o transformare în 2022, Franța contribuind cu aproximativ 298 de elevi, Spania cu 193, iar Turcia și Portugalia cu 150 de elevi fiecare.

Factori determinanți ai nivelului vizibilității internaționale a universităților

Evaluările globale ale universităților au crescut în importanță pentru instituțiile de învățământ superior și în popularitate în rândul publicului larg. În același timp, clasamentele au apărut ca un mecanism eficient pentru politicieni și pentru sectorul învățământului superior pentru a-și stabili agende. În plus, presiunea de a obține performanțe bune în clasamentele globale a crescut ca urmare a cursei internaționale a creierelor; acest lucru a început să afecteze politicile guvernamentale în domeniul învățământului superior.

Bibliografie

1. European Commission (2015) *Erasmus: Facts, figures and trends* https://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/statistics/erasmus-plus-facts-figures_en.pdf
2. Brandenburg, U., Berghoff, S. and Taboadela, O. (2014) *The Erasmus Impact Study: Effects of Mobility on the Skills and Employ- Ability of Students and the Internationalisation of Higher Education Institutions*. European Commission, Brussels.
3. Iriondo, I. (2020) 'Evaluation of the impact of Erasmus study mobility on salaries and employment of recent graduates in Spain' *Studies in Higher Education* 45(4): 925-943.
4. Bunescu, L., Davies, J. and Gaebel, M. (2020) *Erasmus+ International Credit Mobility -a study of the mobility of disadvantaged students from Partner Countries*. SPHER.
5. Jones, H. C. (2016) 'An insider's history of how Erasmus developed' <https://fedtrust.co.uk/aninsiders-history-of-how-erasmus-developed/> (25-03-2021).

6. Beadle, S., Humburg, M., Smith, R. and Vale P. (2015) *Study on Foreign Language Proficiency and Employability*; Final Report from ICF, Brussels.
7. Lesjak M., Juvan, E., Ineson, E.M., Yap, M.H.T. and Podovsovnik Axelsson, E. (2015) 'Erasmus student motivation: Why and where to go?' *Higher education*, 70(5), pp.845-865.
8. Parey, M., and Waldinger, F. (2011) 'Studying abroad and the effect on international labour market mobility: Evidence from the introduction of ERASMUS' *The Economic Journal* 121(551):194-222.
9. Dvir, Y. and Yemini, M., (2017) 'Mobility as a continuum: European commission mobility policies for schools and higher education' *Journal of Education Policy*, 32(2), pp.198-210.
10. Murphy-Lejeune, E. (2003). *Student mobility and narrative in Europe: The new strangers*. Routledge.
11. Souto-Otero, M. (2019). Globalization of higher education, Critical views. *Encyclopedia of international higher education systems and institutions*. Springer.